

SZENTGYÖRGYVÖLGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés

2. Szentgyörgyvölgy bemutatása

3. Örökségünk

A település története

Műemlékek

Helyi védett építészeti örökség

4. A településszerkezet ismertetése

Kialakulásának története

Általános településkép

Településkarakter leírása

5. Településképi szempontból eltérő karakterű területek ismertetése

5.1 A falu a XX. század közepe előtt – Ófalu

5.2 Különleges területek

5.3 Gazdasági területek

5.4 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos övezetek

6. Ajánlások az eltérő karakterű településrészek építészeti arculatának szabályozására.

7. Táj- és természeti értékek

BEVEZETÉS

Településkép és arculat. Mit is rejtene ez a fogalmak?

"A település csodálatos dolog. Az emberek a történelem során azért tömörültek településekbe, hogy letelepedve, egyéni igényeikből integrált társadalmi szükségleteiket közös tevékenységgel (munkakonzentrálással, munkamegosztással) és közös áldozatvállalással, egyéni lehetőségeiknél magasabb szinten elégíthessék ki. S ez a település lényege."/ Kiss Tamás/

Hogy milyen képe van egy településnek? Ez bizony attól is függ, ki nézi: mérnöki pontossággal vizsgálom, turistaként csodálkozom rá vagy otthonnak hívom. Az utcák és házak geometriáját mérem, az úton baktatva a táj szépségét nézem, vagy dobogó szívvel közeledem haza. Mindig mást látok. És mást látok az évek múlásával, mást évszakonként, mást ha vidám, mást ha szomorú vagyok.

Persze azért vannak összetéveszthetetlen, sajátos jegyei is egy településnek. Az arculata, a külső jegyei: formák, színek, hangok stb. összetett rendszere.

Ebben a kiadványban az arculat külső jegyeit vizsgáljuk, elsősorban az épített és a természeti környezetet.

„Az építészet, a szakmabeliek cseppet sem szabatos megfogalmazása szerint, téralkotó tevékenység. Épületszerkezetekkel különböző méretű és tulajdonságú tereket vágunk ki a háromdimenziós végtelen térből. Egyik nagy elődünk, Le Corbusier szerint az építészet nem más, mint tömegek játéka a fényben. Mások szerint kőbe fagyott zene. F. L. Wright szerint a természet másolása a kor adott technikája által kínált lehetőségekkel. Csete György organikus építész az „épít” és a „szépít” szó szoros kapcsolatára hívja fel a figyelmet, ami érzékletesen fejezi ki a fogalom szoros kapcsolódását az esztétikához. Az ókori egyiptomiak születés - élet -halál és túlvilági lét köré kialakult lineáris világképüket, a középkor templomépítései istenhez való szoros kötődésüket ültették át építészetükbe.”

Udvarhelyi Zsolt

Egy vidéki településen járva óhatatlanul észrevesszük azt a különbséget, amelyet a hagyományos, tájba illeszkedő épületek, és az újabb, önmagukért emelt házak jeleznek. Vissza kell találnunk ahhoz a harmóniához, amelyet a természet és az épített környezet összhangja alkot. A vidéki tájba a táj adta lehetőségek és kötöttségek figyelembe vételével, az egész közösség érdekeit és a táj harmóniáját szem előtt tartva kell újra megtanulnunk építkezni.

Mi szükség van erre a kézikönyvre és útmutatóra?

- Megismerteti Szentgyörgyvölgy épített és táji karakterét, értékeit.
- Őrzi és ápolja a helyi kultúra elemeit.
- Konkrét példákkal inspirál.
- Védi és erősíti az egységes faluképet.

Ez a kiadvány ajánlásokat tartalmaz; nem lezárt, hanem folyton változó, bővíthető anyag. Bevezeti az olvasót Szentgyörgyvölgy építészeti és természeti értékeinek tárházába, hogy onnan azt tudja kiemelni, olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedve, azt ízléssel viszi tovább.

Jó böngészést kívánunk!

SZENTGYÖRGYVÖLGY BEMUTATÁSA

Szentgyörgyvölgy Vas és Zala megye találkozásánál, a szlovén határ mellett fekszik. Tájja és kulturális jellegzetességeit Hetés és Göcsej, de főképpen az Őrség közelsége határozza meg. Síkságok és dombok, erdők váltakoznak itt. Vize, a Szentgyörgyvölgyi-patak tiszta, jó minőségű, több védett halfajta, rovar és rák is előfordul itt. Határa 2002 óta az Őrségi Nemzeti Parkhoz tartozik. A szentgyörgyvölgyi területen az országban egyedülállóan itt található meg a száraló erdőgazdálkodás.

Szentgyörgyvölgytől néhány kilométer Szlovénia, de egy órán belül gépkocsival elérhető a horvát és az osztrák határ is. A falu főútján vezet a Dunántúli határmenti kerékpárút, és ugyancsak a településen halad keresztül az országos kék túra útvonala.

A falu a – Zalában gyakori – aprófalvas települések közé tartozik. Lakosainak száma jelenleg 430 fő, akiknek jelentős része 60 éven felüli. 2006-ban, létszámhiány miatt, megszűnt az általános iskola, és 2013 óta szünetel az óvoda is. Az oktatás jelenleg Csesztregen folyik.

Szentgyörgyvölgyön három szálláshely van. A GÓ-NA Szabadidőközpont 100 főt tud elhelyezni, főként ifjúsági szállással, a Szentgyörgyvölgyi Vendégház és a Molnár Porta falusi szálláshelyként működik. Van orvos, védőnő, üzlet, kocsmá és mozgóposta, valamint egyéb mozgóárusok is behajtanak a településre.

Az önkormányzat és a kultúrház nemrég felújított épületében minden nap nyitva van a könyvtár és az internetes szoba, valamint van heti rendszerességgel torna és más közösségi programok. A megye III. nyugati csoportban jól teljesít a 2 éve megalakult Szentgyörgyvölgyi Sportegyesület focicsapata.

A településen a helyi önkormányzat fenntartásában 28 fős, bentlakásos Idősek

Otthona működik. A helyben lévő kevés munkalehetőséget bővíti a Start mezőgazdasági program, és a két szociális szövetkezet. A szövetkezet programja lehetőséget nyújt a helyi munkaerő foglalkoztatására és a helyi adottságok, értékek kiemelésére a mezőgazdaság, a turizmus és a kereskedelem területén.

Szentgyörgyvölgy Község Önkormányzata azon dolgozik, hogy – a település egyedülálló természeti és kulturális értékeinek bemutatása mellett – vonzóvá tegye a falusi életet, segítse a jelenlegi lakosok életminőségének javulását, és kedvező alternatívát nyújtson az otthont kereső fiatal családok számára.

ÖRÖKSÉGÜNK

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE

A Kerka-patak környéke már az őskorban is jó körülményeket biztosított a megélhetéshez. Szentgyörgyvölgy területén eddig 12 régészeti lelőhelyet jegyeznek, mely lelőhelyek a teljes mai település területén megtalálhatóak, bizonyítva, hogy az őskortól szinte folyamatosan lakott volt a falu. A lelőhelyeken három őskori, három római kori és hét középkori anyag került elő. Ezek közül legjelentősebb a 7500 éves szentgyörgyvölgyi tehénszobor néven ismert agyagszobrocska, melynek vonaldíszei egyes vélekedések szerint a székely rovásírás elődjének tekinthetők. A Pityer-dombon feltáró régész, Bánffy Eszter szerint, itt több, felmenő falú, úgynevezett hosszúház állt, melyeknek hossza elérte a 27 métert is, szélességük pedig 6-7 méter. Több helyiségből álltak, és egy egész nagycsaládnak vagy nemzetségnek adhattak otthont.

A II. század elején Pannónia provinciát kettéosztották, Szentgyörgyvölgy és környéke Felső-Pannónia területéhez került, és így elvált a Borostyánkő úton lévő Sallától (Zalalövő). A Borostyánkő út mentén megtelepülők emlékét őrzik a településen megtalálható temetkezési helyek, a halomsírok. A nálunk és a környéken feltárt halomsírok arra utalnak, hogy a környék jelentős hely volt a római korban.

A honfoglalás előtt a területet nem lakták, egyfajta határsáv, gyepléle lehetett. Ezt a honfoglalók is megtartották, és megszállt területeiket úgy igyekeztek kialakítani, hogy a határokat lehetőleg nehezen járható erdők, mocsarak vegyék körül. Máshol védműveket – gyepléket – emeltek, ezeket a határőrök őrizték. Az őrök szabad emberek voltak, szolgálatukat szervezetten látták el, nemesi kiváltságukat és birtokaikat fegyveres szolgálataikért kapták cserébe a királytól.

Ezeknek az őröknek a leszármazottai továbbra is őrizték nemességüket, és többnyire nemesi falvakba tömörülve éltek, bár legnagyobb részük a 19. századra már teljesen vagyontalan volt. Zalában jellemzőek voltak ezek a kishemesi községek, hiszen – a határvidék miatt a régi határőrtelepek – át tudták menteni régi jogállásukat nemesi szabadsággá. 1848-ban a megyében 89 település mondta magáról, hogy kishemesek lakják. Ezek közül 13 állítólag már a középkorban is nemesi településnek számított. Ide tartozott Szentgyörgyvölgy is. A falu valószínűleg azonos egy 1257-ben keltezett jegyzőkönyvben említett Szentgyörgyegyháza, és egy – 1275-ös oklevél szerinti – Óriszentgyörgyvölgy nevű településsel.

A falut mai nevén 1326-ban említik először az oklevelek. Ekkor már bizonyosan állt Szent Györgyről elnevezett temploma, melynek alapítását egyes források 1202-teszik. Szentgyörgyvölgy eredeti neve a templom megépülése előtt egyszerűen csak Őr lehetett, erre utal egy 1335-ös adat, a szomszédos Kólgváron folyó per kapcsán.

A XV-XVI. században sorra kapják meg nemesi oklevelüket az egykori Őrök leszármazottai. Ezeknek a családoknak az utódai a mai napig Szentgyörgyvölgyön élnek, családneveik azonosak a régi oklevelekben fellelhetőkkel: Jankó, Szép, Cseresnyés, Rákos, Török, Laczó, Császár, Domján, Cseke, Gaál, Bankó, Felső, Magay, Csótár, Kósa, Balogh stb.)

A XVIII. század elején a falu közössége társadalma, vallása tekintetében szinte teljesen homogén. Túlnyomó többségük református és nemes. A század végére növekedett a katolikusok száma. Hamarosan mindkét gyülekezet saját iskolát tartott fenn, melyek az 1948-as államosításig fennmaradtak. Ezután az államosított és összevont szentgyörgyvölgyi általános iskola diákjai három külön épületben tanultak. 1972-ben a felső tagozatot Csesztregre közzeteszítették, majd 2006-ban az alsó tagozat is Csesztregre került, az addigra kibővített és felújított Gózon Imre Általános Iskolából.

Az első világháború negatív következményei közül a trianoni diktátum érintette Szentgyörgyvölgyet a legjobban. Az 1920. június 4-én aláírt és 1922-ig húzódozó, vitákkal kísért határkijelölés végül a magyar oldalon hagyta Szentgyörgyvölgyet, de létrehozta az ún. kettős birtokosokat, akiknek a határ mindkét oldalán voltak megművelendő földjei. A század további éveiben mind a jugoszláv határ melletti lét, mind a mezőgazdaság stagnálása rossz körülményeket teremtett. A második világháború és a megszállás jelentősebb épületkárokkal nem járt, az állatállomány és az ingóságok viszont alaposan megfogyatkoztak.

A Jugoszláviával 1948 után megromlott viszony mind politikailag, mind gazdaságilag súlyosan érintette a határ mindkét oldalán élőket. A határt hermetikusan lezárták, a kettős birtokosok nem művelhették a másik oldalon lévő földjeiket. A határsávban semmilyen mezőgazdasági tevékenységet nem engedélyeztek, a határ 50-100 méteres körzetében a földeket az állam kisajátította. Az 1949 közepén megjelent rendelkezések alapján Szentgyörgyvölgyön ötvennél több gazdaságot nyilvánítottak kulákgazdasággá. A tőlük elvett földeket a tszcs vette át. 1950 júniusában a jugoszláv határsáv egészét érintő, rendőri és ÁVH-s akció keretében néhány óra alatt teherautóra rakták a rendszer szempontjából megbízhatatlanokat, az ellenségnek tartott személyeket, és családotól a hortobágyi vagy más alföldi munkatáborokba hurcolták őket. Ingó és ingatlan vagyonukat széthordták, a többit államosították. A kitelepítés okozta sokkot a falu a mai napig nem heverte ki.

A XX. század második felében jellemzővé vált a külterületek elnéptelenedése. Az emberek a központ felé igyekeztek költözni, mivel itt könnyebben elérhetőek voltak a különböző szolgáltatások.

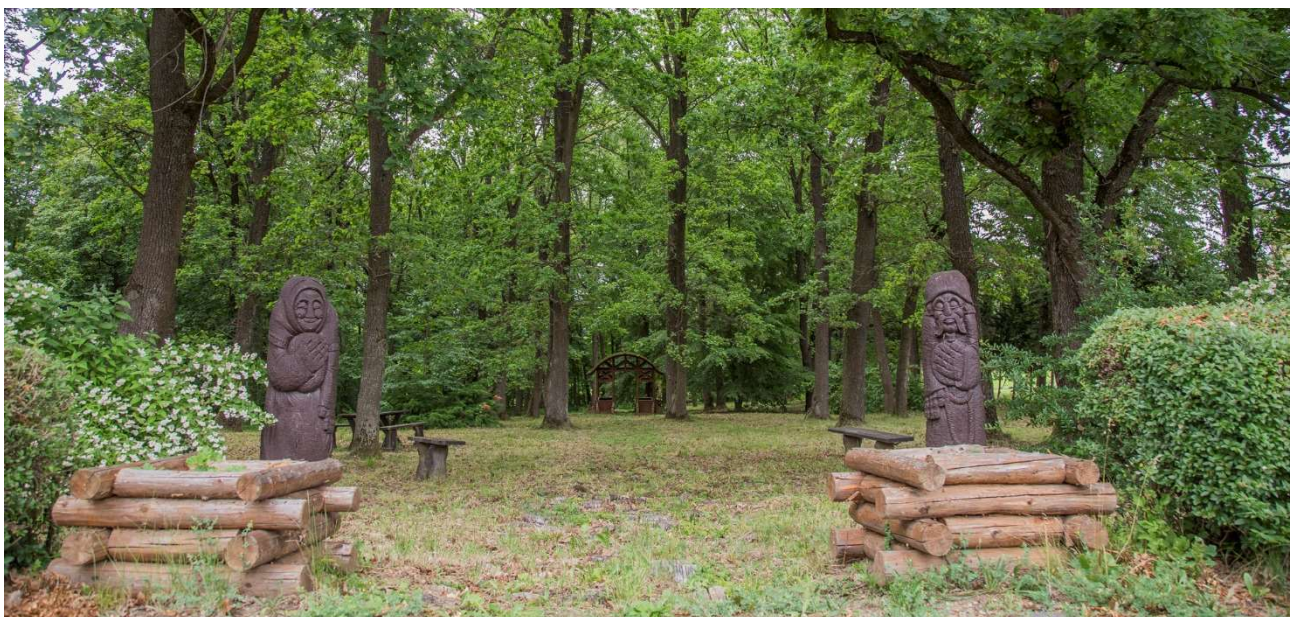

Az első kövezett út 1938-ban épült, 1947-ben létesült az első buszjárat a faluba. A jugoszláv határ szomszédsága azt a sajátságos helyzetet teremtette, hogy a község infrastrukturális fejlődése erősen elmaradt a beljebb van nagy szerepe a helybeliek életében.

Az első tsz 1950-ben alakult, majd ugyanebben az évben a Zalalövői Állami Gazdaság egy részlege indult meg: a szintén állami zalai erdészet 13.számú üzeme. 1954-ben hozták létre 230 holdon fekvő területekétől. 1973-ban adták át a víztornyot, 1974-től vezetékes víz folyhatott a csapokból.

Szentgyörgyvölgy népessége az első népszámlálás (1786) óta fokozatosan növekedett. A lélekszám felső határát 1900-ban érte el, ekkor 1242 lélek élt a faluban. Ekkortól, ahogyan a kistelepülések legtöbbszörében, jelentős népességcsökkenés tapasztalható. 1949-ben 1235, 1960-ban 1003, 1990-ben 530 főre apadt a népesség. Mivel a csökkenés oka főként a fiatalság végleges elvándorlása a városokba, megkezdődött a település elöregedése. Szentgyörgyvölgy a XX. századra addigi gazdasági és demográfiai súlyát elvesztette a térségben.

Szentgyörgyvölgy gazdasági életében mindig a mezőgazdaság volt a meghatározó. A hajdani kismemesi község nyomaként, a település határában nem volt nagybirtok, a kismemesek leszármazottai művelték a földeket családi gazdaságokban. A földbirtokok nagysága jóval meghaladta a zalai átlagot, sokan rendelkeztek a szántó mellett erdővel is.

Az 1935-ös kimutatás szerint mindössze két száz holdnál nagyobb birtok volt a településen, az egyik a községé, a másik a katolikus egyházé. Ebben az időben 220-230 családi gazdaság működött a településen. A szántóföldi gazdálkodás mellett a szarvasmarha tenyésztésnek azt a kísérleti gazdaságot, amelynek feladata az őrségi talajok tanulmányozása és termőképességének fokozása volt. 1957-ben ismét a tsz-t szervezik, mely 1960-ra jár sikerrel. Az Új Élet Tsz nem tudott jelentős eredményt elérni, 1990-ben végleg csődbe ment.

A tsz melléküzemágaként működött kerámia üzem még néhány évig dolgozott, majd szintén csődbe ment. Berendezéseit eltakarították, vevő híján sokáig üresen állt. Jelenleg egy helyi gazda vállalkozást tervez benne létrehozni.

Az 1960-as években olajat kerestek a településen, azonban elvértve gázt és legnagyobb részt termálvizet találtak. A feltárt kutak jelenleg ledugaszolva állnak.

A XX. századi iparosítás nem játszott szerepet Szentgyörgyvölgy életében. A század elején az ipart egyedül dolgozó mesterek képviselték. Több asztalos, kádár, cipész, bognár és kovács látta el a lakosságot. Szintén többen birtokoltak cséplőgépet is. Kocsmárosok és boltosok, kereskedők is éltek a faluban szép számban. Két szeszfőző cég és két vízialom is működött ebben az időben, valamint gyorsan fejlődött egy gőzfűrésztelep is.

Jelentős vállalkozás volt a helyi Hangya Szövetkezet, melyet csak 1949-ben tudtak ellehetetleníteni. Ezekben az években Szentgyörgyvölgy öt kirakodó- és állatvásárt tarthatott. Az 1940-es évek végén a kis ipari vállalkozások sorra társadalmi tulajdonba kerültek, majd eltűntek, sokszor tulajdonosukkal együtt.

MŰEMLEKEK

A falu területén országosan védett műemlék a község római katolikus és református temploma. A műemlékek védelme országos feladat, ezekkel az épületekkel és az ugyancsak az országos nyilvántartásban szereplő műemléki környezettel kapcsolatosan az arculati kézikönyv ajánlásokat nem fogalmaz meg. Ezek az épületek őrzik és reprezentálják leginkább a község múltját, barokk kori történelmét, ezért a következőkben részletesen ismertetjük őket.

RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Műemléki sz.: 6334

Kossuth u. 93. hrsz.: 3, késő barokk

A település szélén, szabadon álló, egyhajós, szegmentíves szentélyzáródású, D-i homlokzati tor-nyos templom áll, a szentély felől kontyolt nyereg-tetővel, a szentély nyugati oldalához csatlakozó emeletes sekrestye-oratóriummal. Bent csehsüveg boltozatos hajó és szentély, negyedgömb boltozatú szentélyfej, a hajó bejárat oldalán karzat látható. Berendezése jellemzően 18. század végéről való.

Az oklevelek tanúsága szerint 1326-ban már állt a település Szent Györgyről elnevezett temploma. A XVI. század második felében a reformátusok elfoglalják, visszaadására 1717-ben kerül sor. A leírás szerint ekkor a templom téglából falazott, szentélye boltozott, egyébként deszkamennyezetű, földpadlós. Kapujánál fa harangláb két haranggal. Temetője a templom körül.

1760-ra a templom állapota annyira leromlott, hogy az összedőlés fenyegette, de az építkezés csak 1776-ban kezdődött meg és 1807-ben fejeződött be. A szentgyörgyvölgyi plébániához tartozott, mint leányegyház: Resznek, Nemesnép, Szécsiszentlászló, Baglad, Dobrafölde, Ramocsa és Felsőszenterzsébet.

A templom oltárképét, mely Szent Györgyöt ábrázolja a sárkánnyal, ifjabb Dorffmaister Istvánnak tulajdonítják. A szentély két oldalán egyszínű freskók, ótestamentumi vértanú jelenetekkel. A mennyezetben Szent György mennybemenetele látható. Főoltára asztallal és tabernákulummal valamint szószéke 1802-ben készül, mestere a radkersburgi Johann Baptist Klein. Különleges orgonája (a készítés dátumával kronosztichonba foglalva) klasszicista stílusú (1833).

A templom évekkel ezelőtt új tetőt kapott, de falai, sekrestyéje, falképei és orgonája felújításra szorul.

REFORMÁTUS TEMPLOM, Műemléki száma: 6335
 Petőfi Sándor u. hrsz: 98

Szabadon álló, egyhajós, késő barokk templom, Ny-i homlokzata előtt toronnyal, K-i homlokzata felé csonkakontyolt nyeregtetővel, K-i homlokzata előtt bejárati előcsarnokkal. Hajója kazettás mennyezettel fedett, K-i és Ny-i végén fakarzattal.

A XVI. században, ahogyan a környékbeli falvak, Szentgyörgyvölgy is áttért a megreformált hitre. Templomként a katolikusok régi templomát használták. Az erősödő ellenreformáció a XVII. század végén, majd a reformátusok visszatérte után 1717-ben kiűzi a prédikátort templomából és parókiájából. A reformátusok ezután 65 évig a becsvölgyei templomba járhattak csak. Az 1781-es türelmi rendelet után változott a helyzet, ismét saját prédikátora és iskolája lehetett a református gyülekezetnek, valamint 1787-ben megkezdődött a mai templom felépítése. Ekkor a még torony nélküli épület mellett kis fa harangláb állt, egy haranggal. Tornyát 1805-ben emelik az épületre. A magyarországi festett fakazettás templomok közül időben ez a legkésőbbi.

Padjai, festett mennyezete, valamint szószéke helybeli mesteremberek (Nemes Rákos Ferenc, Nemes Szabó Tamás és János szentgyörgyvölgyi asztalosok) munkája (1828). Kifestése nemes Patkó András volt szentgyörgyvölgyi tanítót dicséri (1829).

A XIX. század végén a keleti oldalra három oldalon nyitott, zömök oszlopokon álló kis előcsarnokot építenek.

2016-ban befejeződött a templom évekig tartó, teljes felújításának nagy munkája.

A reformátusok jellegzetes, sökfás temetője az 1950-es évek végéig szolgált temetkezési helyül. A jelenlegi temető megnyitása után, együtt temetkezik mindkét felekezet.

HELYI VÉDETT ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG

A község önkormányzata a helyi építési szabályzatával 28 épület vagy épületegyüttes helyi védelméről döntött. A védelemben részesülő épületek a falu egykori identitását őrző, a múlt század első feléből és a századforduló időszakából megmaradt értékes lakó és gazdasági épületek, melyek építésük korából reprezentálják a tehetős kis és középparasztság, az egykori nemesség, valamint a szegényebb lakosság életkörülményeit. Bemutatják a különböző építési szokásokat, anyaghasználatot és díszítéseket. Ezeknek az épületeknek a mennyisége és minősége teszik építészetében egyedülállóvá, a tájegység sajátosságát és múltját leginkább megtartó településsé Szentgyörgyvölgyet.

Térségünk dombos, fában gazdag területein a 18. század végéig a hagyományos építőanyag a fa volt. A helyben található bükkösök, tölgyesek, fenyvesek évszázadokon át bőven kínálták a lakóházak, gazdasági épületek építőanyagát. A régi boronaházak és gazdasági épületek megjelenését, a hagyományos faluképbe való beilleszkedését a tetők formája határozta meg. A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum őrzi Cseresnyés Vilma – Kisszegen lebontott, és új helyén ismét felépített – boronaházát.

1. Lakóépület, József Attila utca 1. (Kógyár) hrsz: 1002/1

2. Lakóépület, Kisfaludy utca 22. hrsz: 420/1

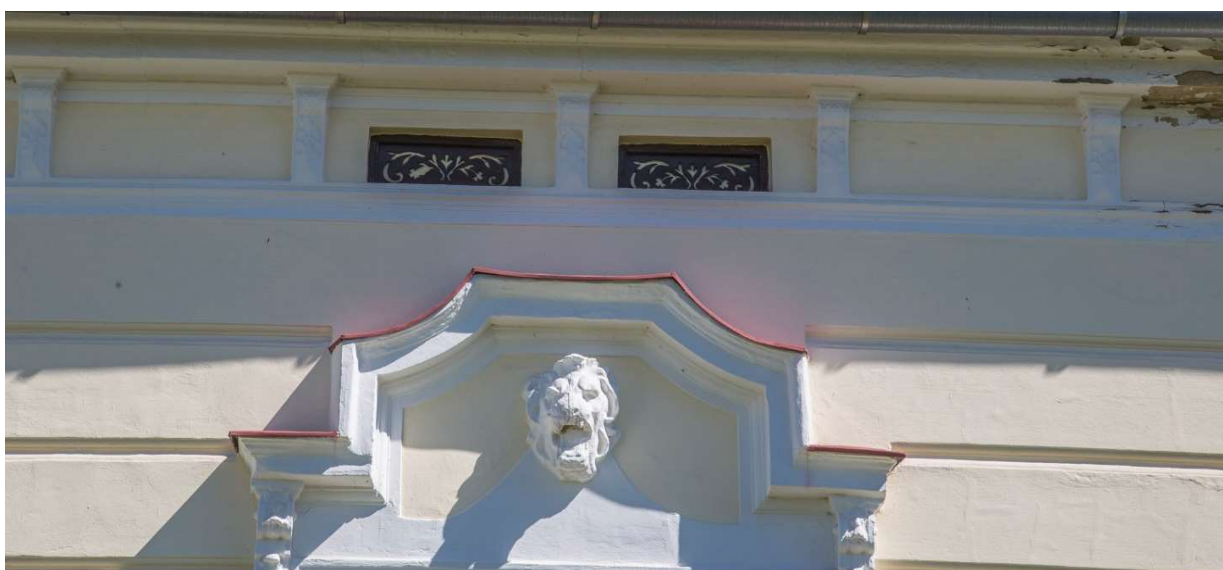

3- Orvosi rendelő és volt orvoslakás, Kossuth utca 54. hrsz: 81

A XX. század elején épült eklektikus, polgári épület. Építtetője a malmos Császár család, akiknek – melléknevük is erre utal – több malmuk is volt a környéken. Későbbi tulajdonosát kitelepítették, majd az épületet az ÁVH használta. 1956 után orvosi rendelőt és orvoslakást alakítottak ki a 3 szintes épületben. Az első itt lakó orvos dr. Seli Géza volt.

Az épület érdekessége, hogy vegyes felhasználása ellenére belsejében részben megmaradtak eredeti faburkolatai és belső előterének mart üveglakai. Tetőterében ma is látható a vezetékes víz előtt használt konyhai és fürdőszobai vízvételt lehetővé tevő hatalmas vastartály, melyből csövek vezettek a megfelelő helyiségekbe.

4- Református parókia épülete Petőfi u. 33. hrsz.100

...és melléképülete.

5- Lakóépület, Bocskai utca 5. hrsz.728

A 19. század közepétől égetett téglából készült házakat kezdtek építeni a térségben. Az első téglaházakat stájer kőművesek építették ezen a környéken. A téglából készült lakóházakat cseréppel, palával fedték, gyakori elemük a kiugró előtornác, az úgynevezett kódisállás. Nagysága alkalmazkodott az épület arányaihoz, mutatta a ház módosságát. Legegyszerűbb változata a kétszlopos, de gyakori a három-, sőt négyoszlopos kódisállás is. Szentgyörgyvölgyön sok módos gazda volt, azonban kódisállásos lakóházaik közül sokat lebontottak már. A megmaradt (tornácos, filagóriás) épületeket helyi védelem alá vették.

6. Lakóépület, József Attila utca 2. hrsz: 1014

7. Volt református iskola
Petőfi utca 31. hrsz: 107

8. Lakóépület és melléképülete
Farkasi utca 6. hrsz: 801

9. Lakóépület, Vörösmarty utca 40. hrsz: 286/2

10. Lakóépület, Rákóczi utca 35. hrsz 356/2

11.- Lakóház és melléképületei, Vörösmarty utca 13. hrsz: 255

A volt Hajba-ház a 20. század elején épült. A módos gazda család – ahogyan a melléképületeken látszik, az új főépülettel egyidőben a gazdasági épületeket is átalakította. Az ingatlan-együttes érdekessége, hogy alaprajzában hűen követi az egykori, az Őrségben szokásos kerített udvaros elrendezést. A fából épült kerített udvaros házak dél felé voltak nyitottak, a többi oldalukon épület zárta el a belátást és a hideg szeleket, valamint távol tartotta a vadállatokat, hátul átjáró nyílt a földek felé.

A lakóház mögött a favágitu található, ahhoz kapcsolódik a kétszintes kástu. A hatalmas csűr párhuzamos az utcával, a végén kijárattal a földekre. A csűrre merőlegesen csatlakoznak a hagyományos kétszintes ólak, melyek az ólgrángról nyílnak. Az ólak folytatása a lábasistálló és a kocsiszín, majd a különleges kútház a kúttal zárja az együttest. Az épület-együttest a Göcseji Múzeum munkatársai kiválasztották a zalaegerszegi Falumúzeumban való felépítésre.

A favágitu és a kástu.

A lábasistálló , a kocsiszín és a kút.

12. Lakóház és melléképületei, Vörösmarty utca 11. hrsz: 254/2

13. Lakóépület, Kisfaludy utca 14. hrsz: 509/1

14. Lakóház és melléképületei, Rákóczi utca 29. hrsz: 351

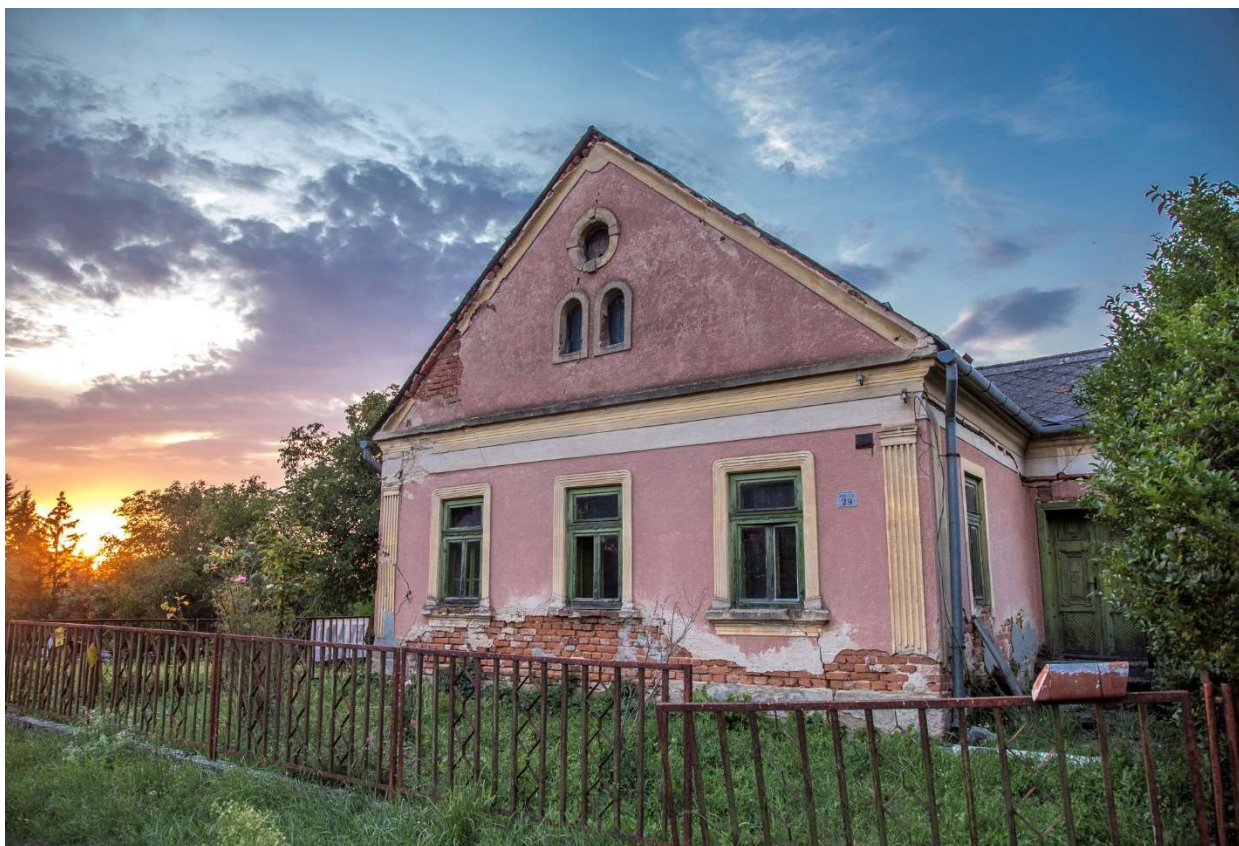
15. Lakóépület és melléképülete, Vörösmarty utca 1. hrsz: 232

Molnár Porta, Vendégház. A 20. század elején épült ház eredetileg egy (középen) tornáccal épült. A kilencvenes években történt felújítás során az építetők meg kívánták örökíteni a - Cséplakon azóta lebontott - nagyméretű kúria stílusát, vagyis a dupla tornácot, így alakult ki az épület mai képe. Az épület felújításakor tulajdonosai feszületet helyeztek el az utca felől.

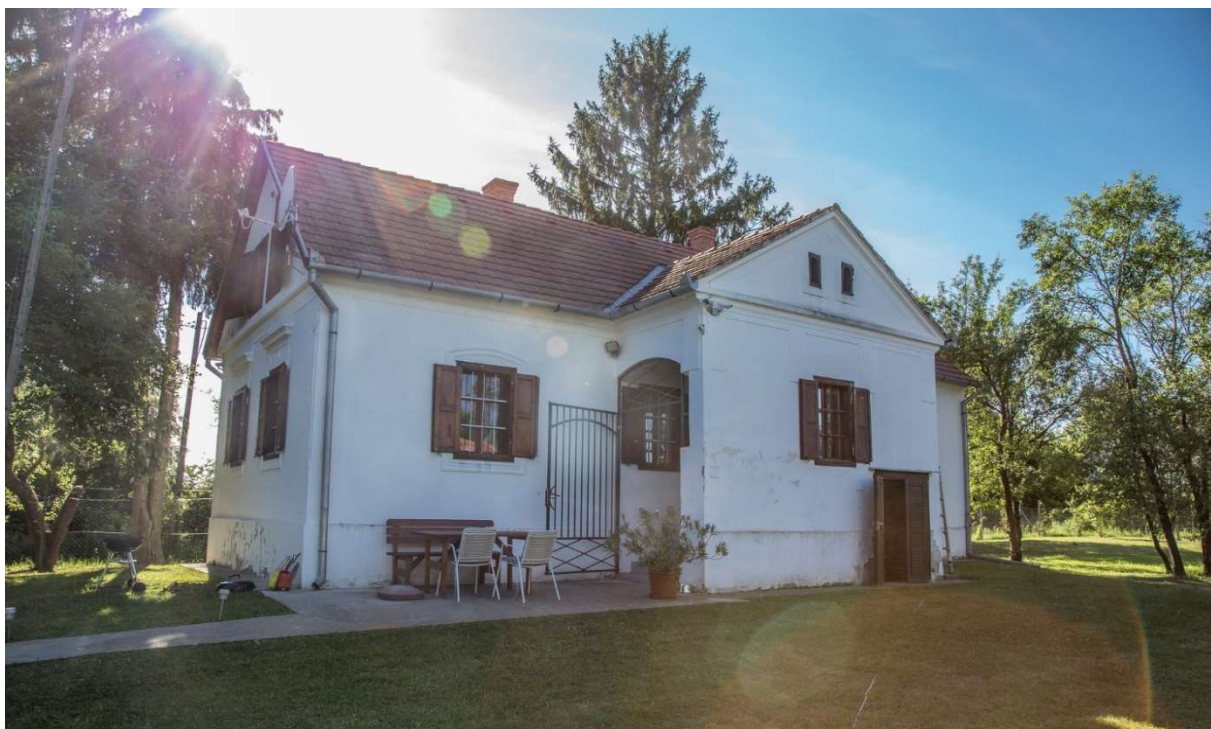
16. Lakóépület, Petőfi utca 29. hrsz: 106

17. Lakóépület és melléképülete, Farkasi utca 5. hrsz: 805

18. Lakóépület és melléképületei, Farkasi utca 11. hrsz: 922

19. Lakóépület, Dózsa György utca 1. hrsz: 1029

20. Lakóépület, Farkasi utca 17. hrsz: 941.

21. Lakóház és melléképületei, József Attila utca 40. hrsz: 1141/1

22. Lakóépület, József Attila utca 38. hrsz: 1140

23. Lakóház, József Attila utca 11. hrsz: 1194/1

24. Lakóház, Dózsa György utca 11. hrsz. 1068

25. József Attila utca 24. (Kógyár) hrsz: 1056

26. Farkasi utca 8. hrsz: 816/1

27. Farkasi utca 9. hrsz: 817

28. Ady Endre utca 6. hrsz: 198

Az épület kisebb méretű egytraktusú hosszház a bejáratnál keresztzárnyal kiegészítve. Fa szerkezetű vázas boronaépület, melyet tulajdonosai jó érzékkel és kifogástalan szakmai hozzáértéssel újíttak fel. Az egyszerűbb, kisebb méretű lakóházakból kevés épület maradt fenn és még kevesebbnek olyan az állapota, hogy megtartható, felújítható legyen. Az épület helyi védelmét javasoljuk, mely védelemmel gazdagítható a falu építészeti öröksége, biztosítható az épület hosszútávú megtartása és általa példaértékű a védett épületek megújítása.

29. Lakóépület, József Attila u. 9. hrsz: 1195/1

A TELEPÜLÉSSZERKEZET ISMERTETÉSE, KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER LEÍRÁSA

4

Szentgyörgyvölgy a szegek világa. A szétszórtan fekvő településrészek által a falu még ma is a régi, az évszázadokon át öröklődött hagyományos faluképet őrzi. A szeg (az Őrségben szer) és szórvány-települések hálózatáról és formáiról elmondhatjuk, hogy azok az Alpok aljai dombvidék jellemző települési formája, melyek egyrészt a domborzati viszonyokhoz alkalmazkodtak, másrészt letükrözik a földterületek tulajdonlását. A szegek nemzeti szálláshelyek voltak, melyek idővel kiterjedésüket. Az összetartozó családok az erősen tagolt, völgyes, dombos területen halmazzal alkotva építették fel házaikat, a szer házait, és területét az ott élők által művelt termőföldek vették körül. A kis házcsoportok az idők folyamán helyenként nagyobb halmazzá, faluvá nőttek össze. Formai változatai között egyaránt megtalálható a tömörült halmazos és az utcás-soros település-szerkezet.

A szeges és szeres hagyományos településformák fennmaradásának okai között kell említeni, hogy az Őrség, a Göcsej és Hetés tájegységeken határvédelemmel megbízott szabad emberek, a későbbi kismesek éltek, birtokolva az általuk művelt földterületeket. Az így kialakult birtokrendszert sem a török megszállás, sem az azt követően kialakuló új nagybirtokok nem változtatták meg és ennek köszönhetően a korábban kialakult települési forma változatlan maradt. A nyugati határszél ezen tájegységeire jellemző a kisebb halmazokból összetevődő és halmazszerű telekszerkezettel rendelkező településszerkezet, mely karakteresen eltér az egykori nagybirtokok területén kialakult jobbágyfalvaktól.

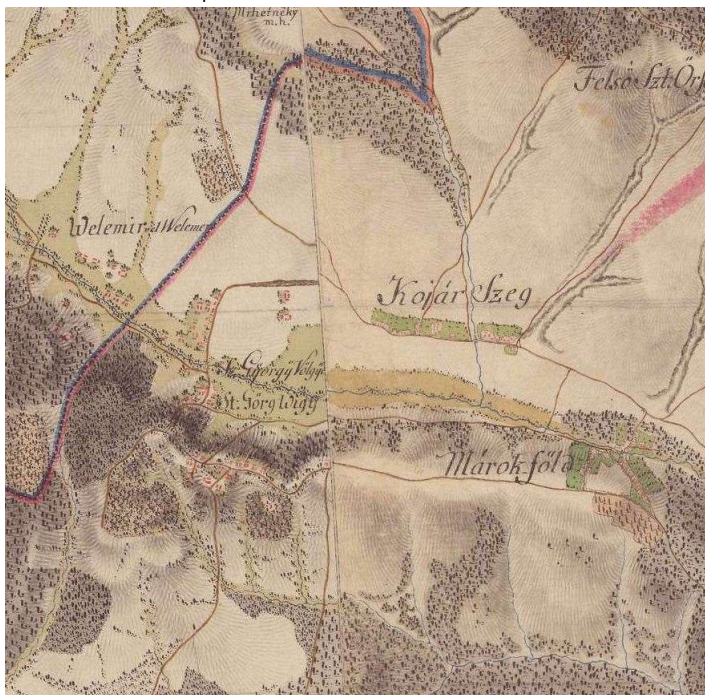

Szentgyörgyvölgy nem zárt szerkezetű település. Beépített területei a Szentgyörgyvölgyi patak völgyében és a völgyet délről határoló domboldalon helyezkednek el. A völgy településeit feltáró országútra felfűzve a völgytől délre lévő domboldalon helyezkedik el Kisszeg, Tiborszeg és Domjászseg, melyek közel folytonos összeépülésével jött létre a falu központi része. Az így leírható falu nyugati folytatásában egy keresztvölgy megszakításával Asszonyfa, a Szentgyörgyvölgyi-patak völgyének alacsonyabban fekvő területein Csekeszer, Cséplak, Kógyár, Alsó- és Felsőfarkasi településrészek, szegek találhatóak. Ezen túl a XVI. században az itt birtokos családok nevéből több szeg, illetve határrész nevét ismerjük, pl. Bakaszeg, Benedekszeg, Göndörszeg.

A község népessége 1900-tól 1949-ig 1150-1280 fő, fél évszázadig szinte állandónak, a maihoz képest jelentősnek tekinthető. A község ebben az időszakban éli fénykorát, a ma ismert beépítettsége ebben az időben alakul ki.

Katonai felmérés térképe 1787

1949-et követően a falu társadalmát érintő történelmi eseményeknek és az általánosan lezajló urbanizáció következtében a népesség száma folyamatosan és drasztikusan csökken. A településen a majorsági területek kivételével új beépítések nem alakulnak ki. A stagnálás, illetve a fogyás ellenére a háborút követő időszak a településszerkezetet kisebb mértékben megváltoztatja. A birtokos parasztságot az 50-es években kitelepítik vagy elköltözik, házaik, udvaraik sok esetben gazdátlanul maradnak. A faluban

Katonai felmérés térképe 1887

Katonai felmérés térképe 1941

maradt szegényebb néesség lakóépületei újulnak meg a 60-as évektől. Az új építések túlnyomó többsége a faluközpontban, az összeépült Kísszeg, Tiborszeg és Domjánszeg területén jönnek létre és így ezeket a területeket a beépítettség növekedése közel egységes faluként alakítja át. A leszakadó szegek területén az ellenkező folyamat zajlik le, a sok esetben gazdátlan maradt porták romossá válnak, új épületek nem épülnek. A településszerkezet kisebb változását eredményezi, hogy a múlt század második felében a hagyományos, földtulajdonon alapuló gazdálkodás megszűnik, a lakóterületeken új gazdasági épületek nem épülnek, a telkek gazdasági funkciója a kis volumenű háztáji gazdálkodás kivételével megszűnik. E folyamat következtében az újonnan beépülő telkek mérete az egykori parasztportákhoz képest kisebb lesz, a beépítés a falu központi részén sűrűsödik.

Az előzőekben említett új építések összességében nem jelentősek, nem írják át a településképet, melynek okai a település XX. század második felének történelmében, a falu népességének és gazdasági erejének csökkenésében keresendő. A határ menti község elzárta, gazdasági fejlesztések nélkül, előregedett és megfogyott néppel élte meg a rendszerváltást. A 90-es évektől létrejött privatizáció során a korábbi parasztgazdaságok már nem jöttek létre, a korábban állami és szövetkezeti nagybirtokrendszer magántulajdonba kerülve állandósult. A mezőgazdaság, a termőföld eltartó képessége minimális. Változást a térség – és így a község – idegenforgalmi szerepének erősödése, valamint a sok esetben távolról, nagyvárosi környezetből, vagy külföldről ide költöző városi lakosság megjelenése eredményezte. E változások során új beépítések nem valósultak meg, ugyanakkor fontos szerepük van a község XX. század első feléből származó építészeti örökségének megmentésében, a magára hagyott egykor gazdagon és gyönyörűen kialakított épületek felújításában, revitalizálásában. A község általános településképet a múlt század első felének sajátos építészete határozza meg. A ránk maradt nagyon értékes örökség megújult épületei ezt a településképet erősítik és meghatározóvá teszik. A település ránk maradt építészete a tájegység, Hetés magyarországi területén, a Kerka és a Szentgyörgyvölgyi patak völgyeiben lévő falvak különlegesen gazdag paraszti világának hagyatéka. Elkülönül a tőle északra lévő

Órség és a keletre lévő Göcsej építészetétől, karakteresen sajátos, a szomszédos tájegységeknél gazdagabb, mívesebb hagyatékkal rendelkezik.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK ISMERTETÉSE, A TELEPÜLÉSKÉP, AZ ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSA

A község területének egészét a múlt század első felének építészete határozza meg. A központi falurészen több későbbi épület jön létre, de ezek mennyisége a falu összes épületállományához képest nem meghatározó, a háború után épült épületek nem alkotnak egységet, elkülönülő községrészt. Az 1960 után megvalósult új építések eltérő karaktere ellenére a falu központi részének, Kisszeg, Tiborszeg és Domjánszeg összeépült területének építészeti karakterét a korábbi kor, a háború előtti fél évszázad épületei határozzák meg. A község központi résztől elkülönülő részein – Asszonyfa, Csekeszer, Cséplak, Kógyár, Alsó- és Felsőfarkasi – új épületek a múlt század második felétől nem épültek. Ezeknek a területeknek az építészetét kizárólag a háború előtti épületek határozzák meg. Így a község lakóterületei egységes településkarakterrel, a XX. század közepe előtti falu, az „ófalu” arculatával jellemezhetők.

Sajátos karakterrel rendelkeznek a különleges területek, melyek építményei a terület használatával összefüggésben, használatuk által meghatározottan valósulnak meg. Ugyancsak a terület használatával összefüggésben sajátos, a többi területtől eltérő építészet jellemzi a gazdasági területeket.

A község közigazgatási területének jelentős része a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos övezetébe tartozik. Az Országos Területrendezési Tervről szóló törvény rendelkezik e terület tájképi egységének és a hagyományos tájhasználatnak fennmaradása érdekében a területhasználatra és az építmények tájba illeszkedésére vonatkozó szabályok megalkotásáról. A törvényi kötelezettségnek történő megfelelés érdekében a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület táji és építészeti karakterének vizsgálatát tartalmazza az arculati kézikönyv. Az építészeti karakter vizsgálata ebben a fejezetben, az 5.4 szakaszban, míg a táji és természeti értékek leírása a 7. fejezetben található.

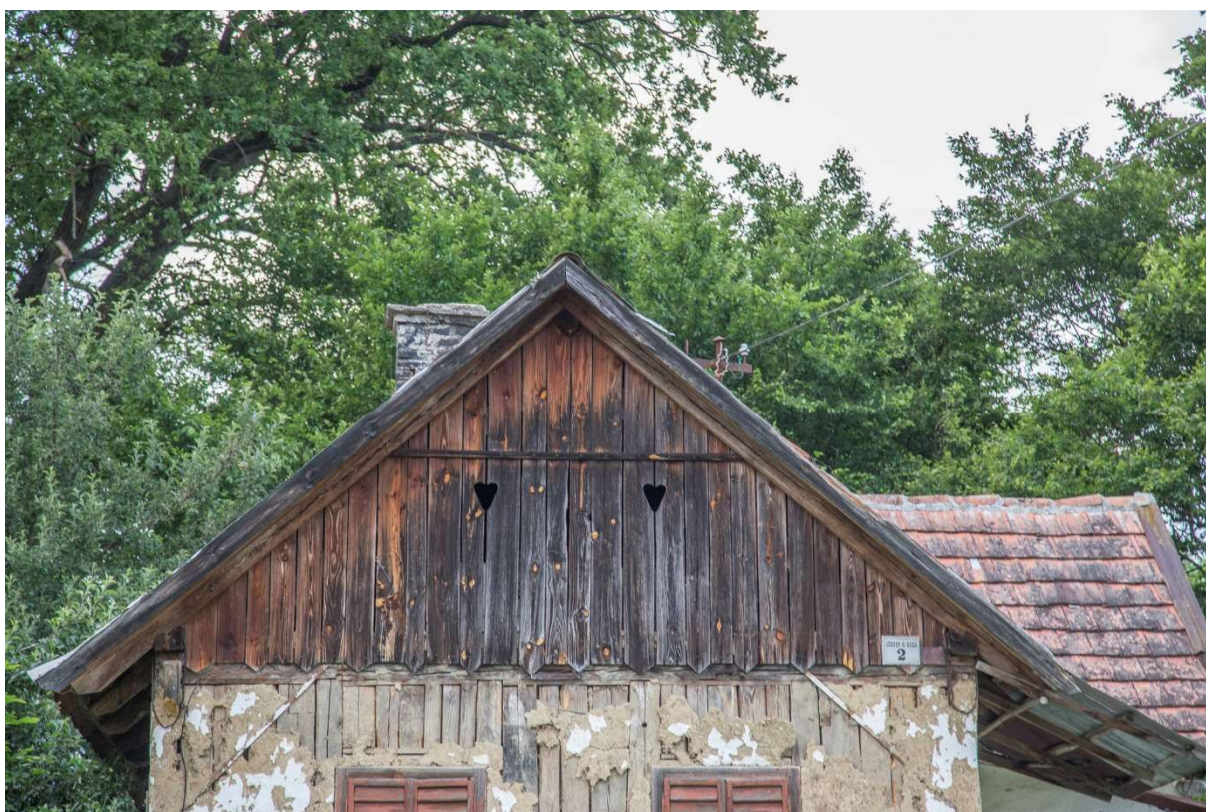
5.1

A FALU A XX. SZÁZAD KÖZEPE ELŐTT – ÓFALU

A község múlt század első feléből származó építészeti öröksége jelentős mennyiségében és minőségében egyaránt. Szentgyörgyvölgy egykor a tájegység legnagyobb és leggazdagabb települései közé tartozott. A földterületeit birtokló kis- és középparasztság lakóházai és gazdasági épületei a XX. század második felének viharos történelme és a magára hagyottság ellenére még ma is őrzik az egykori gazdagság emlékeit. Az egykori falu építészeti arculatát társadalmának rétegezettsége szerint eltérő méretű, minőségű és szerkezetű épületei határozták meg.

A község szegényebb rétegének házai jobbára a község központi részén helyezkedtek el. Ezek az épületek jellemzően kisebb telken fésűs beépítésű, utcafrontra merőleges elhelyezésű egytraktusú, legfeljebb 5-6 m szélességű hosszházak, hagyományos népi lakóházak voltak. Az épületek vége oromzatosan zárult, mely oromzat díszes deszkaburkolattal és sározott felülettel egyaránt előfordul. Az épületek tetőzete szimmetrikus nyeregtető, melynek szerkezete általában dőlt, széke ollós szerkezettel épült, héjazatánál az egykori zsuppot felváltotta a cserép. Sajatossága a tájegységnek és a községnek is, hogy a kisebb lakóépületeket és a gazdasági épületek egy részét fából építették. Vályog, vagy tömészházak nem voltak jellemzőek. A borona építészet mindkét építési módja: a vízszintes fagerendák sarkokon fogazott kapcsolattal történő építése, valamint az elsődleges fa vázszerkezet (sarok és közbenső oszlopok, talp és koszorúgerendák) fa gerendákkal történő kitöltése egyaránt előfordult. Az utóbbi építési mód a tájegység sajátja, a szomszédos Göcsej területén az előbbi, a fogazott sarokkal kialakított építési mód volt ismert és használt.

A lakóépületek esetében a fa gerendákból összerakott falakat külső és belső oldalon sározták és meszelték, míg a gazdasági épületeknél ez gyakran elmaradt. A fa szerkezetet a téglából épült lakóházak melletti gazdasági épületeknél is előszeretettel alkalmazták. Ebből az épülettípusból kevesebb maradt fenn napjainkra, mivel ezek minősége gyengébb, időállósága rosszabb. Megfogyatkozásuk oka ezeken túl, hogy lakhatás szempontjából alacsonyabb komfortot biztosítottak, így ezeket az épületeket cserélték ki elsősorban.

A község tehetősebb polgársága, a földbirtokkal rendelkező kis- és középparasztság (a nemesek) az előzőekben leírt épülettípusnál nagyobb és téglából készült házakat építettek. A téglahasználat a XIX. század közepétől kezdődött, az első épületeket stájer mesterek építették. Jellemzője ennek az építési módnak, hogy a telkek nagyméretűek, a lakóépület mellett jelentős számban és méretben gazdasági épületek találhatók, az eltérő rendeltetésű, egymástól elkülönülő épületekkel körbekerítve az udvart. Ezek a tehetősebb porták előfordulnak a falu központi részén, Kisszeg, Tiborszeg és Domjánszeg összenőtt területén is, de az elkülönülő szegek területén általános, és szinte kizárólagos. Az elkülönülő kisebb településrészek varázslatosságát éppen ez adja, területükön gazdagon díszített épületek – vagy sajnos napjainkra azok maradványainak halmaza – található, melyek egységességét kisebb léptékű sűrűbb beépítések és későbbi építések sem bontják meg. Ez utóbbi helyen az épületek általában a portához tartozó földekkel körbevéve helyezkedtek el.

A lakóépületek szimmetrikus nyeregtetővel és oromzattal kialakított hosszházak, melyek tömegét legtöbb esetben keresztzárny egészíti ki az épület középső részén. A keresztzárnyban kap helyet a lakás bejárata és zárt előtere, vagy oszlopsorral határolt nyitott tornác. Az épületek szélessége, magassága, ezzel együtt a belső tereinek magassága és az épület tömege lényegesen nagyobb a már említett egytraktusú népi lakóházaknál. Emelt lábazattal, a talajszinthez képest megemelt épület egy része alatt részleges alápincézéssel, véghomlokzatán általában három ablakkal épültek. A megnövelt szélesség miatt az egytraktusú szerkezetet felváltja a haránttraktusokkal kialakított strukturált alaprajz.

A volt református iskola

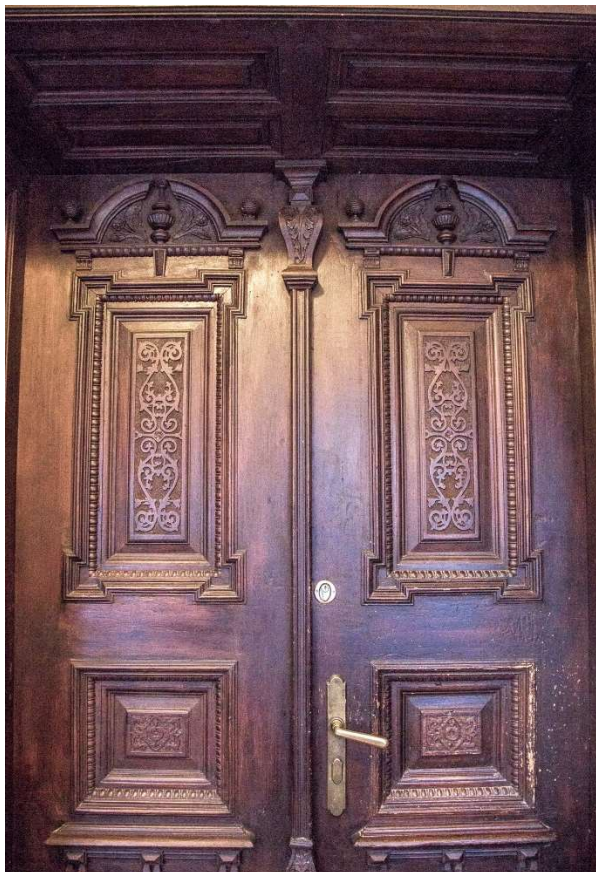
Az előzőekben leírt egyszerű épülettömeg némely épületnél a legváltozatosabb tömegkiegészítésekkel valósult meg. Előfordul torony, dupla keresztszárny és hosszanti nyeregtető oromzatos fióktetővel történő kiegészítése. Az épületeknek egységesen sajátja a megnövelt tömeg és a hasonló tömegalakítás mellett a díszes homlokzatképzés, melyet a homlokzati vakolat húzott tagozataival alakítottak ki. A díszítés során nem alkalmaztak városi környezetben előszeretettel használt előre gyártott ornamentikát, a homlokzati felület tagozásait vakolatból alakították ki. A homlokzati felületek tagozásánál gyakori a sarkoknál a felület kannelúrázott, vagy kváderezett pilaszterrel történő keretezése, általános az oromzati timpanon valamint a nyílások keretezése. A tető héjazatánál általános a kettős cserépfedés.

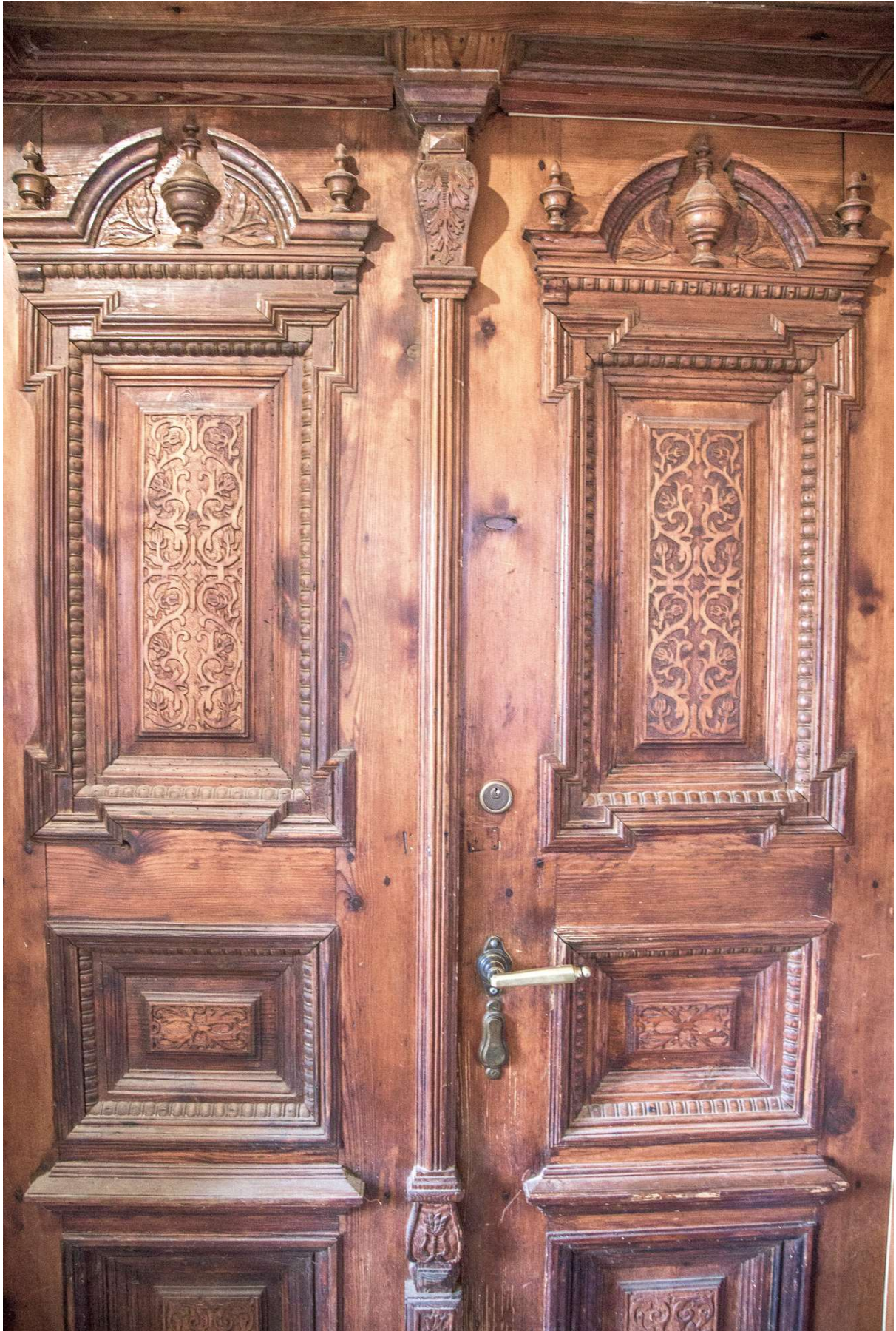

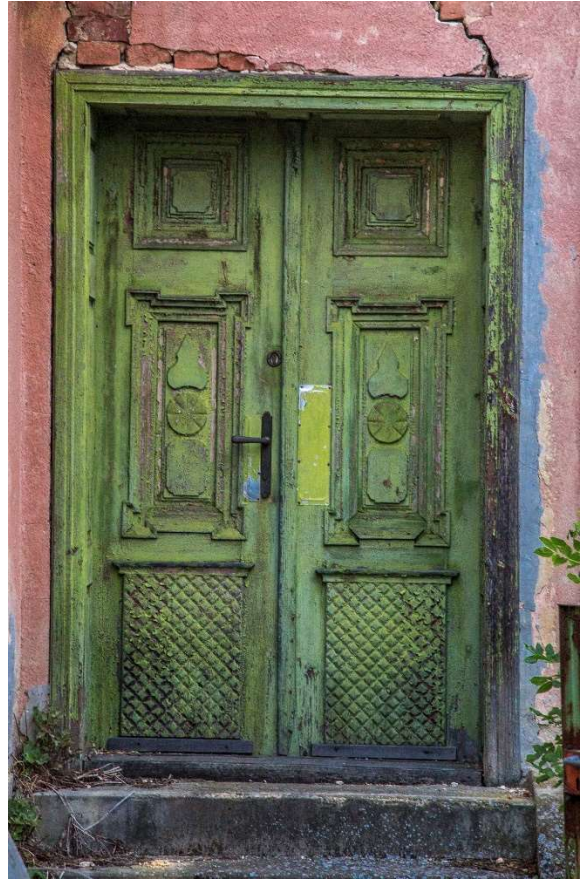

Az épületek gazdag díszítése és minőségi kialakítása nem csak az épített szerkezeteknél, hanem a bádigos munkáknál, ablakoknál és a bejárati ajtóknál is megtalálható. Az utóbbiaknál lenyűgöző a formai gazdagság és a minőség. Örömmel tapasztalható, hogy a használatban lévő épületeknél ezeket a csodálatos bejárati ajtókat nem cserélik ki, hanem restaurálják.

Mesések ezek az épületek. Ez az építészet – különösen az egykori mezőgazdasági kultúra hiányában -, a Szentgyörgyvölgyi patak tágas völgyét hinti be a semmiből kiemelkedő, az egykori gazdagságot hirdető meseházaival. Az épületek gazdagsága, díszítettsége vetekszik a korabeli városi lakóházakkal, villaépületekkel, ugyan akkor mégis érezhetően falusi épületek a feszes és sajátosan hasonló tömegalakításukkal, egyszerű, de mives és sokszínű részleteikkel. A lakóépületek soha sem önmagukban állnak, mindig kapcsolódnak hozzájuk a paraszti gazdaságok istállói, óljai, csűrjei vagy pajtái és egyéb építményei. Ezek is nagy mérettel kiváló minőségben épültek. Sokuk még áll, némelyiket megfelelően tatarozzák, de egykori gazdasági funkciójukat elveszítették. Megmaradásukat sokszor csak az egykori épületegyüttes varázslatos közegéhez történő ragaszkodás biztosítja.

A második világháborút, valamint a falu számára vészterhes 50-es éveket követően csak nehezen és kis mértékben indul el az új építés. A 60-as évektől megvalósuló gazdasági konszolidációval Szentgyörgyvölgyön is megjelenik a kor lakóépület típusa, az úgynevezett „sátortetős” épület. Mennyisége nem jelentős, nem jönnek létre új utcák, csak foghíj-szerűen épülnek be a meglévő épületek közé. Néhány épület létrejön a későbbi, 70-80-as évek építési gyakorlatával is. Ebben a korban megjelenik a tetőtér beépítés a korábbi sátortetős házak bővítéseként, vagy újonnan építve. Ezek utcára merőleges oromzatos nyeregtetővel, csonkakonttyal kialakított kétszintes épületek, melyek környezetükhöz képest nagy tömegük miatt idegenek a településképből.

Az ezredforduló időszakában és az azt követő közel két évtized alatt kevés új épület létesült, így az újabb és újabb építési korok kevés nyomot hagytak a falu építészetében. A rendszerváltást követően jelentős változást a gyönyörű épített és természeti környezet inspirálta beköltözés és ennek következtében a régi gazdag parasztporták némelyikének rendbetétele, valamint az idegenforgalomra alapuló fejlesztései eredményezték.

A lakóépületek mellett a múlt század második felében több, funkciójában jelentős középület létesült. A legfontosabbak az önkormányzati és közösségi épület, az idősek otthona, valamint az iskola, mely utóbbi funkciója az iskola elköltözésével megszűnt.

A község településszerkezetét a szegek határozták meg. A központi falurész is a szerek összeépülésével jött létre. A szeges településforma jellegzetessége az épületek halmazszerűen, tágas környezetben történő elhelyezkedése, a telekrendszer szabálytalansága, a beépítés folytonosságának hiánya. E sajátos településformát a különálló falurészek napjainkban is változatlanul őrzik. A központi falurész főutcája a szegek összeépülése révén kis mértékben megváltozott, de a változások során sem jöttek létre folytonos zárt térfalak. Néhol a csokorban egymás mellett lévő épületek egy-egy kisebb térfalat ugyan létrehozhatnak, de a falu központi részén is megmaradt a szeges beépítésre jellemző tágasság, rendezetlenség.

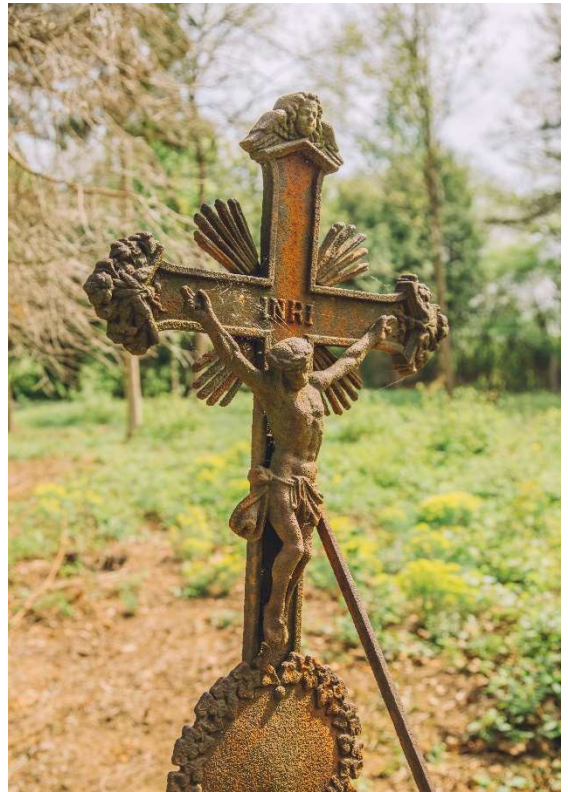
5.2

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK

A településkép szempontjából a fontosabb terület ismertetését tartalmazta a korábbi fejezet, mely beépítésének sajátos módja alapján ismertette a falu építészeti arculatát. A lakóterületen túl található olyan terület, melynek használata speciális, beépítésének módja a használattal összefüggően egyedi. Ilyenek a temetők, valamint a templomok területei.

Ezeket a területeket a településképi arculat vizsgálata szempontjából különleges területeknek tekintjük. Ezeknek a területeknek a funkcióból adódóan nagyon eltérő építményei vagy nem befolyásolják a község építészeti arculatát, vagy épp az ellenkezőjében: meglévő állapotukban emblematikusan meghatározzák. Az itt található épületek, építmények építészeti megjelenését elsősorban a terület rendeltetése determinálja. Ebből következően építészeti arculatuk befolyásolását, szabályozását a településképi rendeletben nem tartjuk szükségesnek, így az arculati kézikönyvben építészetükre vonatkozó ajánlásokat nem fogalmazunk meg. Ismertetésük ennek ellenére indokolt, hiszen mindegyike a község fontos közhasználatú területe, épületei, építményei a falu ikonikus elemei.

5.3

GAZDASÁGI TERÜLETEK

A falu építészeti arculatának ismertetése ez idáig nem tért ki a gazdasági funkciókkal rendelkező területekre. A lakóterületen is találunk gazdasági funkciókat, hisz ez a falusias beépítés velejárója, de a nagyobb méretű gazdaságok a lakóterületektől távol, vagy annak szélén, elkülönülten helyezkednek el. Három területen mezőgazdasági üzemek, majorságok találhatóak, melyek közül a Cilinkó és a Nagymétnek puszta területén működő és különösen az előbbi esetében nagy épületállománnyal rendelkező mezőgazdasági üzem, állattartó telephely található. A falu központjában lévő egykori TSZ majorság és a tőle délre lévő egykori kerámia üzem területe és épületei hosszú ideje használaton kívül állnak, épületei pusztulnak.

A gazdasági területek, majorságok építési módjára jellemző, hogy nem hordoznak településre jellemző építészeti elemeket, így azok helye kevésbé beazonosítható. Az építés korában szokásos építési technológia határozza meg az épületek arculatát, melyet minden esetben befolyásol a gazdasági és műszaki racionalitás. A gazdasági területek építészeti arculatának meghatározására az előzőek miatt szabályokat alkotni nem szükséges, azok építészete szabályozással kevésbé befolyásolható.

Napjaink gazdasági építészetére az előre gyártott, szerelt, elsősorban fémből készült szerkezetek alkalmazása a jellemző, mely elegáns, feszes és sokszínű épületek létrehozására alkalmas. A korábbi épületek felújítása, átépítése is az új technológiák és anyagok használatával történik, így e területek építészete folytonosan változik, korszerűsödik. A gazdasági területek épített minősége a vállalkozások gazdasági potenciájától függ.

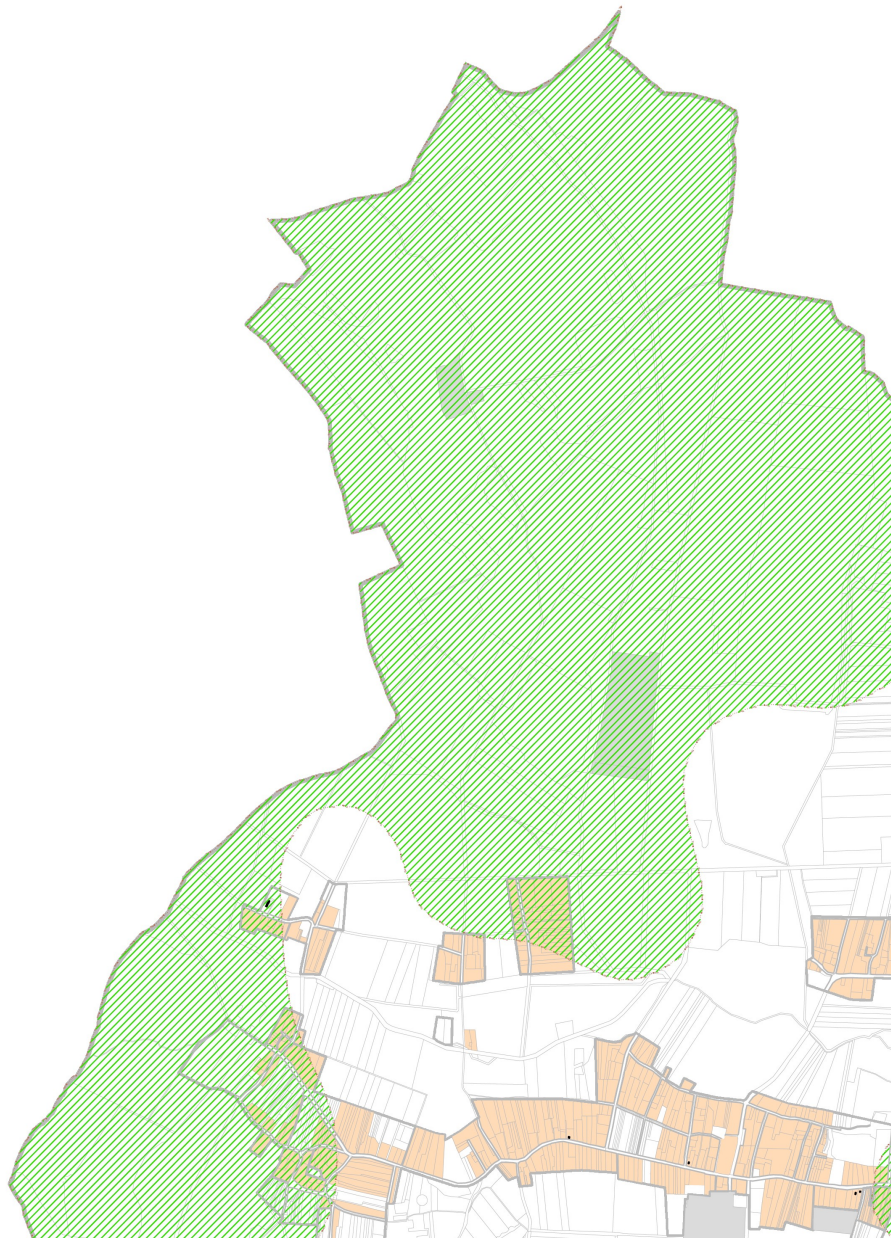

TÁJKÉPVÉDELMI SZEMPONTBÓL KIEMELTEN KEZELENDŐ TERÜLET ORSZÁGOS ÖVEZETE

5.4

A tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos övezetét a hatályos településszerkezeti terv – miután az a hatályos megyei területrendezési tervnél korábban készült – nem pontosította. Rendelkezésünkre állt az Őrségi Nemzeti Park adatszolgáltatása szerinti övezet lehatárolás. Ez a lehatárolás a település területének jelentős részét az övezet részeként jelöli. Az országos övezet területe elsősorban külterületeket, erdő- és mezőgazdasági területfelhasználású településrészeket fed le, de érinti a lakóterületek egy részét, így Alsófarkasi, Cséplak, Csekeszer és Asszonyfa községrészeket is. Ezen túl az övezet része Cilinkó és Nagymétnék pusztá majorságainak területe.

A lakóterületek, belterületek építési módja, a tájat alakító sajátos épület elhelyezés sajátja az épületek laza halmazát tartalmazó szegkek elhelyezkedése, a területek szórvány beépítése. Ennek az építési módnak részletes ismertetését korábbi fejezetben az ófalu bemutatása tartalmazza.

AJÁNLÁSOK – ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETENKÉNT

A falu 5. fejezetben ismertetett építészetének megtartása, minőségének javítása érdekében ebben a fejezetben megfogalmazásra kerülnek az építészeti arculat fejlesztésének legfontosabb céljai. Javaslatot adunk a területen történő építések arculatot meghatározó elemeinek kialakítására, illetve azok településképi rendeletben történő szabályozására.

Az Országos Településrendezési és Építési Követelményekről szóló kormányrendelet általános elveket fogalmaz meg a meglévő épített környezetbe történő új építés illeszkedésére vonatkozóan. Javasoljuk, hogy a településképi rendeletbe az illeszkedésre vonatkozó követelmény általános szabálya kerüljön megfogalmazásra a következők szerint:

A község területén minden építményt a környezettel, a településképpel összhangban kell létesíteni és fenntartani. A településképileg meghatározó területen a rendeltetésének megfelelően, a helyszíni adottságokat figyelembe véve úgy kell a területet hasznosítani, beépíteni, hogy a létesítmény ne zavarja a szomszédos telkek és építmények, önálló rendeltetési egységek rendeltetésszerű használhatóságát, illeszkedjen a környezet és a környező beépítés természeti és építészeti adottságaihoz. Az építészeti adottságokhoz és környezethez történő illeszkedés során figyelembe kell venni a környezetben kialakult épülettömeg nagyságát, arányait, kialakításának módját és az épület terepre illesztését.

A településképi szempontból meghatározó területek meghatározásakor, illetve ismertetésekor a község területén két eltérő karakterű zónát javasolunk meghatározni, illetve szabályozni. A zónák épített környezetének ismertetése során az 5.2 sorszámú különleges, valamint az 5.3 sorszámú gazdasági területek bemutatásánál már említésre került, hogy ez a két terület olyan sajátosságokkal rendelkezik, melynek révén annak építésze nem a települést jellemző arculati egységhez, hanem a különleges rendeltetéséhez kapcsolódik. Ennek következtében e területek építészeti arculatának befolyásolására célok és megvalósításukhoz eszközök meghatározása nem lehetséges és nem is szükséges. Az 5. fejezetben ismertetett településképi szempontból meghatározó területekkel, az ófaluval és a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos övezetével kapcsolatosan a településképi célokat e dokumentum a továbbiakban megfogalmazza és ajánlást tesz a településképi rendelet segítségével megvalósítható eszközök meghatározására.

1. A falu XX. század közepe előtti öröksége – az ófalu építészeti ajánlásai

Szentgyörgyvölgy háború utáni történelmének, valamint a gazdasági központoktól távoli falvakat érintő urbanizációs folyamatoknak köszönhetően a község épített környezetét a múlt század első felének építészeti öröksége határozza meg. A század második felében és az ezredfordulótól eltelt időszakban létrejött építészet a településen nem alakított ki új és egységes területeket, nem hozott létre új utcákat, falurészeket. A fejlődésnek, a változások elmaradásának köszönhetően egységet és értéket felmutató építészeti örökséget, a múlt század fordulóján és a század első felében létrejött, a falu identitását és arculatát meghatározó épületek, a kis és középparasztság portái jelentik.

Cél a falu napjainkban építészeti egységben megmaradt örökségét, a régóta lakott területeket karakterükben megőrizni. Az ófalu arculatát meghatározó egységesség megtartása és megteremtése az illeszkedő, egyszerű és osztatlan épülettömegek és tetők kialakításával, a tetők héjazatának azonosságával és a régi épületek korhű felújításával érhető el. Ajánlott építészeti eszközök a következők:

Új épület építése esetén

- *az épületeket a szeges beépítés hagyományait megtartva oldalhatáron álló építési mód szerint, környezetének megfelelő előkerttel kell elhelyezni.*
- *lakóépületet a telek közterület felőli frontján kell elhelyezni.*
- *utcafronttal szöveget bezáró hosszépület kialakítása esetén az épület tetőzetét oromzattal kell lezárni. Az épület közterület felé néző oromzatán erkély vagy loggia nem helyezhető el.*

- *utcával párhuzamos beépítés esetén az épület közterület felőli tömegét osztatlanul, zárt egységben kell kialakítani.*
- *hagyományos építési mód szerint tagolatlan vagy a hagyományos tagolással – hosszház középső vagy hátsó keresztszárnyal történő kiegészítése – kialakított épülettömeget kell létrehozni.*
- *az épület tömegét meghatározó tetőzetet szimmetrikus magastetővel kell kialakítani, melynek hajlásszöge 35-40 fok közötti, héjazatának anyaga natúr agyagcserép. Az épület közterület felőli tömegéből kiemelkedő egység, domináns tetőfelépítmény csak településszerkezetileg indokolt pozíció esetén létesíthető. A melléképületeket a főépülettel azonos hajlásszögű és héjazatú tetővel kell ellátni.*
- *a vakolt homlokzati felületeken világos pasztellszínek használhatók.*

Meglévő épület

- *felújítása, átalakítása és bővítése vagy az épület építészeti arculatának egységességét megtartva az eredeti építési korának megfelelő stílusban és anyaghasználattal, vagy az épület stílusát a mai kor építészetének megfelelően egységesen átírva történhet.*
- *A XX. század közepe előtti épület*
- *korhú felújítása során meg kell tartani, vagy vissza kell építeni az épület közterület felőli jellemző nyílásrendjét. Közterület felőli új földszinti nyílás az épület eredeti homlokzati architektúrájához illeszkedően alakítható ki.*
- *korhú felújítása során a korabeli homlokzati tagozatokat és díszítőelemeket meg kell tartani, megsemmisülésük esetén másolatukat vissza kell építeni. A vakolt homlokzati felületet festetten kell felújítani, melynek során világos pasztellszínek használhatók.*

- *korhű felújítása során a magastető héjazatának anyaga piros színű agyagcserép lehet, rajta közterület felé nézően tetőfelépítmény nem helyezhető el.*

Utcafronti kerítés

- *az épület stílusával összhangban, áttörten építhető, a belátás gátlása csak növényzettel alakítható ki.*

2. Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő országos övezet területére vonatkozó ajánlások

A község területének jelentős részét lefedő tájképvédelmi övezet a külterületi mező és erdőgazdasági területek mellett lakó és mezőgazdasági üzemi, majorsági területeket is lefed. Az egyes területek beépíthetőségéről, az ott elhelyezhető épületek és építmények rendeltetéséről, a beépíthetőség normatív szabályairól a helyi építési szabályzat állapít meg

rendelkezéseket. Ajánlásunk az építési szabályzat szerint elhelyezhető építmények építészeti kialakítására vonatkozóan tartalmaz javaslatot a településképi rendelet megalkotásához. Az ófalu településképileg meghatározó területe és a tájképvédelmi övezet területe átfedésben van egymással. Az ófalu területére a településképi szempontból javasolt korlátozásokat az előző szakasz tartalmazza. A tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő övezet egyéb részeire, a mező- és erdőgazdasági területekre, valamint a majorságok területére javasolt építészeti követelmények a következők:

A tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő országos övezet területén

- *a hagyományos tájhasználatot meg kell tartani, adótorony, hírközlési építmény, szélerőmű nem létesíthető.*
- *építményt elhelyezni a tájszerkezetbe illeszkedő beépítési móddal lehet, melynek érdekében a csarnok jellegű épületeknél az épületek hossz tengelyét a lejtős domboldalakon a szintvonalakkal párhuzamosan kell elhelyezni, a csarnokot a tájképfeltárulás irányából zárt fasorral kell takarni.*
- *a tájra jellemző építészeti hagyományok megőrzése érdekében a nem csarnok jellegű épületeket 35-40° hajlásszögű, piros színű agyagcserép héjazatú szimmetrikus magastetővel, a csarnok jellegű épületeket sötét, vagy bordó színű tetőzettel, és burkolattal kell ellátni.*
- *a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatok elemei, közművezetékek és járulékos közműépítmények a tájképvédelmi célok megvalósulását nem akadályozóműszaki megoldások alkalmazásával – beleértve a felszín alatti vonalvezetést is – helyezhetők el.*

